

Mgr Dominika Ochnik

Górnoląaska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfaantego w Katowicach
Wydział Zarządzania
Instytut Nauk Społecznych
Katedra Psychologii

ZNACZENIE I PROBLEMY DEFINICYJNE POJĘCIA „SINGIEL” W NAUKACH SPOŁECZNYCH

Artykuł porusza zagadnienie naukowego podejścia do terminu singiel. W celu pełnej charakterystyki pojęcia singiel, zaprezentowano kryteria definicyjne stosowane w polskiej i światowej literaturze. Kontrowersje związane z naukowymi podstawami stosowania tego pojęcia w naukach społecznych, wynikają z heterogeniczności grupy osób żyjących w pojedynkę. Kluczowymi obszarami poddanymi krytyce są typ i charakter relacji oraz forma zamieszkania.

Słowa kluczowe: singiel, problemy definicyjne

WPROWADZENIE

Pierwsze próby naukowego zdefiniowania terminu „singiel” (ang. *single*) i publikacje dotyczącego tego zagadnienia pojawiły się w literaturze amerykańskiej w latach 30. XX wieku (Hollis, 1936). Ujawniają szczególne zainteresowania sytuacją kobiet żyjących w pojedynkę (Dickinson, Beam, 1934) oraz życiem seksualnym osób nie będących w związku małżeńskim (Wile, 1934). Klasyczna amerykańska definicja pojęcia singiel zakłada, że jest to osoba, która nie pozostaje w związku małżeńskim ani też w nieformalnym związku hetero- lub homoseksualnym (Stein, 1981).

Bella DePaulo i Wendy Morris (2005) prezentują trzy podstawowe definicje bycia singlem, w aspekcie prawnym, społecznym i osobistym. W aspekcie prawnym singlem jest każda osoba pozostająca w wolnym stanie cywilnym. Drugi aspekt - społeczny odnosi się do osób, które nie pozostają w intymnych związkach spostrzeganych jako ważne. Trzeci aspekt jest związany z osobistym postrzeganiem siebie jako singla, je-

śli osoba postrzega siebie w kategorii społecznej singiel – to nim jest (DePaulo, Morris, 2005).

W definicjach singli pojawiają się zróżnicowane kryteria, które można odpowiednio pogrupować. W wymiarze prawnym kryterium to stan cywilny; socjodemograficznym: wiek, forma zamieszkania, posiadanie dzieci i status społeczny; interpersonalnym typ relacji intymnej; w wymiarze indywidualnym: przyczyny, zadowolenie i trwałość bycia singlem, pragnienie wejścia w związek, postrzeganie siebie w kategorii singiel i orientacja seksualna. Ostatnim wymiarem, który został nazwany społecznym, single kategoryzuje się ze względu na traktowanie życia w pojedynkę jako stylu życia lub formy życia intymnego (por. Tab.1.).

W polskich badaniach i literaturze z lat 90. i wcześniejszych, wśród alternatywnych form życia rodzinnego, życie w pojedynkę nie pojawia się w sposób zauważalny (por. Kwak, 1994), choć należy zwrócić uwagę na opracowanie Renaty Tulli z 1979 r. na temat jednoosobowych gospodarstw, pracę Janusza Gajdy (1987) na temat samotności oraz publikację Anny Kwak

Tabela 1. Kryteria definicyjne pojęcia singiel

Lp.	Wymiar	Kryterium definicyjne terminu singiel		Odwołanie się do kryterium w definicji (wybrani autorzy)
		Nazwa	Kategorie	
1.	Prawny	Stan cywilny	wolny: kawalerowie, panny / rozwiedzeni / owdowiali	Johnstone, Eklund, 1984; Buunk, 1989; Tymicki, 2001; Żurek, 2003; DePaulo, Morris, 2005;
2.		Wiek	przedział wiekowy	Tulli, 1978; Shostak, 1987; Hradil, 1995; Rosenmayr, Kolland, 1997; Tymicki, 2001; Żurek, 2003;
3.		Styl mieszkania	gospodarstwa jednoosobowe / dom rodziny generacyjnej/ dzielenie mieszkania z przyjaciółmi	Adams, 1976; Aalberts, 1980; Caplan, 1985; Jong –Gierveld, Buunk, 1989; Hradil 1995; Masahiro, 1999; Mulder, 2003; Watters, 2004; Wan-rooij, 2004;
4.		Posiadanie dzieci	bezdzieln/ samotne matki, samotni ojcowie	Bien, Bender, 1995; Hradil 1995
5.		Status społeczny	dochód, wykształcenie, aktywność zawodowa	Hall, 1999; Whitehead, 2003; Żurek, 2003; Berg-Cross, Scholzc, Long, Grzeszczyk, Roy, 2004; Jałowiecki, Szczepański, 2006; Paprzycka, 2008; Trimberger, 2008; Albert, 2011
6.	Interpersonalny	Typ relacji	życie w pojedynkę, nie/poważne związki	Staples, 1981; Buunk, 1989; Küpper, 2002; Żurek, 2003; DePaulo, Morris, 2006;
7.		Przyczyny	wśród których podstawowym kryterium jest dobrowolność / konieczność wyboru, określająca uwarunkowania życia w pojedynkę	Stein, 1981; Gajda, 1987; Shostak, 1987; Schmitz-Köster, 1993; Hradil, 1995; Kaufmann, 2002; DePaulo, Morris, 2006; Czernecka, 2011
8.	Indywidualny	Zadowolenie z życia w pojedynkę	zadowolenie / brak zadowolenia z życia w pojedynkę	Adams, 1976; Scheidt, 1979; Jong –Gierveld, Aalberts, 1980; Stein, 1981; Austrom, Hanel, 1985; Höpflinger, 1989; Byrne, 2003;
9.		Pragnienie wejścia w związek	pragnienie / brak pragnienia wejścia w związek małżeński / partnerski	Shostak, 1987; Cargan, Melko 1982; South, 1993; Waller, McLanahan, 2005
10.		Postrzeganie siebie w kategorii singiel	identyfikacja	Schwartzberg, Berliner, Jacob, 1995; Byrne, 2003; Reynolds, Wetherall, 2003; DePaulo, Morris, 2005; Paprzycka, 2008
11.		Trwałość bycia singlem	tymczasowy/trwały przejściowa faza życia	Stein, 1981; Cargan, Melko, 1982; Shostak, 1987
12.		Orientacja seksualna	heteroseksualna / homoseksualna	Stein, 1981; Cargan, Melko, 1982; Schmitz-Köster, 1993; DePaulo, Morris, 2005
13.	Społeczny	Styl życia	światopogląd, sposób spędzania wolnego czasu, sposób odżywiania	Bauereiss, Bayer, 1995; Schmitz-Köster 1993; Rosenmayr, Kolland, 1997; Czernecka, 2011
14.		Forma życia	Alternatywna forma życia intymnego	Tyszka, 2001; Paprzycka, 2008; Ruszkiewicz, 2008; Slany, 2008; Żurek, 2008

Źródło: opracowanie własne

(1995) na temat niezamężnych kobiet jako zjawiska społecznego.

Aldona Żurek (2003) w swoich badaniach charakteryzuje osoby samotne życiowo (N=300) jako mieszczące się w przedziale wiekowym 25-35 lat, aktywne zawodowo, osiągające dochody wyższe niż przeciętne, posiadające wykształcenie wyższe lub średnie, posiadające liczne grono znajomych i przyjaciół oraz utrzymujące silne więzi rodzinne. Należy dodać, że ponad połowa badanych (54,7%) deklaruowała posiadanie sympatii lub narzeczonej/ego. W kwestii relacji prezentuje podejście tożsame z definicją B. DePaulo i W. Morris (2005), która zakłada, że single mogą być w romantycznych związkach, jeśli nie są one sformalizowane. Czyli zgodnie ze społecznym spostrzeganiem, nie są one istotne i trwałe. To podejście zatem bardziej wskazuje na styl życia, a pomniejsza rolę relacji. Podejście A. Żurek zawęża grupę osób samotnych życiowo do określonej grupy wiekowej za Krzysztofem Tymickim (2001), który grupie wiekowej 25-34 lat przypisuje szanse na wejście w stan małżeński oraz koncentruje się na prowadzeniu jednoosobowego gospodarstwa domowego (włączając również osoby kohabituujące typu LAT – Living Apart Together i związki na odległość).

W literaturze niemieckojęzycznej najczęściej pojawia się definicja singla jako osoby, jest która żyje bez trwałego, głębokiego związku w jednoosobowym gospodarstwie domowym, bez względu na dobrowolność lub przymus takiego stylu życia (Deml, 2009).

Stefan Hradil (1995) określa singla jako osobę pomiędzy 22-55 r.ż., która długotrwale żyje samotnie z własnego wyboru i prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Definicja ta wyklucza zatem osoby pozostające w związkach i zawęża grupę singli, pozwalając prowadzić ujednolicenie w badaniach. Leopold Rosenmayr i Franz Kolland (1997) opisują grupę singli jako osoby w wieku 30-54 lat, żeby wykluczyć osoby samodzielnie mieszkające ze względu na kształ-

cenie się oraz osoby owdowiałe. Beate Küpper (2002) zakłada, że najważniejszym kryterium jest niepozostawanie w trwałym związku. Niemniej jednak pojęcie „stałego związku” jest subiektywne i może również zniekształcać wyniki badań oraz ich interpretację. Podkreśla on także zdolność do budowania relacji, ponieważ tylko osoby spełniające to kryterium, mogą rzeczywiście wybierać styl życia w pojedynkę. François Höpflinger (1989) używa terminu singiel do charakterystyki osoby żyjącej samotnie, posiadającej pozytywny stosunek do tej formy życia oraz, co najmniej tymczasowo, korzystającą z niego z radością. Odnosi się zatem do społecznego ujęcia bycia singlem niż prawnego.

W literaturze (Bien, Bender, 1995) pojawia się także obraz singla charakteryzującego się brakiem zaangażowania w intymne więzi, koczowniczym trybem życia, egoizmem, absolutnym indywidualizmem, brakiem obowiązków rodzicielskich, niezależnością zawodową i finansową, narcyzmem oraz związanymi z tym fantazjami o pięknie, bogactwie i mocy. Taki wizerunek singla charakteryzuje osoby nie będące w związku małżeńskim, nie posiadające dzieci oraz przesadnie skupione na sobie.

Z kolei japoński socjolog Hamada Masahiro (1999), zauważa zjawisko zwiększającej się grupy młodych ludzi, stanu wolnego, ze względu na niezależnością finansową, którzy mieszkają nadal ze swoimi rodzicami, co zmniejsza ich koszty i umożliwia szersze czerpanie z dóbr konsumpcyjnych. Definiuje ten fenomen jako *parasite singles* (rozpuszczeni single), jednoznacznie nadając mu negatywne znaczenie jako zagrożące społeczeństwu i gospodarce oraz stojące w sprzeczności w normami. To zjawisko jest zauważalne także w Europie, szczególnie we Włoszech. Dorośli pracujący mężczyźni pozostają w swoich domach rodzinnych. Ten fenomen nazywany jest *mammoni*, jednakże jest to nazwa potoczna i nosi znamiona piętnowania, dlatego Wanrooij (2004) proponuje nazwę *long-family* (długotrwała rodzina).

Paula J. Caplan (1985) definiuje bycie singlem głównie w przestrzeni mieszkalnej. Singlem można określić jedynie osobę opuszczającą dom rodzinny i prowadzącą jednoosobowe gospodarstwo domowe.

Jürgen vom Scheidt (1979) wyróżnia grupę „krypto-singli” (*Krypto-Single*), którzy pomimo trwania w stabilnym związku, zachowują się tak jak osoby nie będące w związku. Kierują ich ku temu głębokie, niezaspokojone potrzeby, które mogą uruchamiać się w okresie kryzysu (np. kryzysu wieku średniego). Określenie to jest związane głównie ze stanem wewnętrznym i traktowane jako dyspozycja psychiczna, która może prowadzić „ukrytego” singla, do faktycznego stylu życia jako singiel.

W literaturze pojawia się również pojęcie „kreatywnego singla”. J. vom Scheidt (1979) opisuje kategorię „kreatywnego singla” (*creative single*), jako dotyczą osób niezamężnych/nieżonatyh lub rozwiedzionych, w wieku 25-55 lat, żyjących w pojedynkę, które nie mają poczucia straty z powodu braku partnera (Scheidt, 1979, s. 360). Margaret Adams (1976) również wskazuje na kategorię kreatywnych singli, którzy pozytywnie oceniają swój styl życia, w porównaniu do innych, którzy odczuwają życie w pojedynkę jako samotne doświadczenie. Badania Jenny de Jong -Gierveld i Monique Aalberts (1980) (N=556) ujawniają podgrupę singli, która w porównaniu z pozostałymi osobami, nie deklaruje poczucia samotności w dużym nasileniu i zaliczają ją go singli kreatywnych.

Ray Hall, Philip E. Odgen i Catherina Hill (1999) zauważają, że kobiety zamieszkujące metropolie Anglii, Walii i Francji w latach 80. i 90., posiadające znaczące osiągnięcia zawodowe, charakteryzujące się wysokim wykształceniem i mobilnością - stanowią ważną i odrębną subkategorię singli. Ze względu na odrębność wobec dotychczasowego stereotypu niezamężnej kobiety, kategoria ta jest nazywana *new single woman* (nowa singielka) (Whitehead, 2003; Trimmerger, 2008). Część badań (Berg-Cross, Scholzc,

Long, Grzeszczyk, Roy, 2004) wskazuje na globalny fenomen XXI elitarniej grupy profesjonalnych singielek (*single professional women*), tworzący swoistą kobiecą intelektualną społeczność. Erin Albert (2011) analizuje historie kobiet przedsiębiorców żyjących w pojedynkę, których zwiększająca się liczba wskazuje na nową generację nazwaną *solopreneurs*. Dorothee Schmitz-Köster (1993) uważa, że życie w pojedynkę charakteryzuje trzydziestokilkuletnie kobiety, które świadomie wybrały karierę zamiast rodziny, ale wciąż eksperymentują z możliwościami żywymi, szukając optymalnej drogi. W polskich badaniach ta subkategoria pojawia się również jako *miejski singiel* (Slany, 2002) lub *wielkomiejski singiel* (Czernecka, 2008; Paprzycka, 2008) określając osoby dobrze wykształcone i aktywne w konsumpcji dóbr materialnych i kulturalnych (Slany, 2002). Bohdan Jałowicki i Marek S. Szczepański (2006) definiują ją jako *klasę metropolitarną*, poszerzając definicję o odkładanie decyzji o posiadaniu dzieci i zakładaniu małżeństwa, koncentrację na karierze zawodowej oraz luźne związki seksualne.

Jako forma życia w pojedynkę pojawia się także pojęcie „miejskie plemiona” (*urban tribes*) wprowadzone przez Ethana Wattersa (2004). Zauważa on zjawisko społeczne zbliżone w charakterystyce do komun typu *friends* (Adams, 1976). Obejmuje on styl życia osób po 30. roku życia, który opuściły dom rodziny generacyjnej i mieszkają z osobami, które również nie weszły w związek małżeński i nie posiadają dzieci oraz preferują podobne zainteresowania.

Przejęciowość życia w pojedynkę jako stanu jest ważnym elementem charakterystyki singli. Nigdy nie będący w stanie małżeńskim w znacznej większości mają nadzieję na zawarcie małżeństwa. W badaniu 926 osób w wieku 19-25, 84,7% zgodziło się ze zdaniem „Chciałbym/Chciałabym kiedyś ożenić się / wyjść za mąż” (South, 1993). Większość samotnych rodziców także chciałaby wejść w związek małżeński (Waller, McLanahan, 2005). Z amerykańskich badań (Cargan, Melko

1982) wynika, że większość singli oczekuje, że wejdzie w związek małżeński w ciągu pięciu lat. Nie postrzegają stylu życia w pojedynkę jako alternatywnego wobec małżeństwa, ale raczej jako przejściowy okres w ich życiu.

Badania życia w pojedynkę są szczególnie reprezentatywne w Holandii. Clara H. Mulder (2003) zakłada, że do kategorii singiel można zaliczyć wszystkie osoby niemieszkające w domu z rodzicami lub partnerem. Również inne badaczki (De Jong-Gierveld, Aalberts, 1980) podają zbliżoną definicję, określającą singla, jako osobę, która żyje samotnie lub tworzy jednoosobowe gospodarstwo domowe. Bram P. Buunk (1989) uszczegóławia kategorię, do której należą niezona i niezamężne osoby, niepozostające w związkach kohabitacyjnych, niemieszkające z przyjaciółmi, dziećmi, krewnymi, będące jedynie w przelotnych związkach seksualnych z innymi osobami. Ta definicja zawęża kategorię singli, ponieważ wyłącza osoby prowadzące samodzielne gospodarstwa, ale pozostające w związku na odległość.

Część definicji włącza do kategorii singiel tylko osoby podejmujące świadomy wybór o takim stylu życia. Katja Bachmann (1992) jako wskaźnik stylu życia w pojedynkę podkreśla brak dzieci i świadomy wybór. Również Stefan Hardil (1995) określa singli jako dobrowolnie osoby żyjące w pojedynkę, bez stałego partnera.

Bycie singlem jest określane jako specyficzny styl życia, obejmujący sposób odżywiania, spędzania wolnego czasu oraz przede wszystkim światopogląd (Bauereiss, Bayer, 1995). Leopold Rosenmayr i Franz Kolland (1997) podkreślają, że pojęcie singla obejmuje nie tylko fizyczną formę życia w samotności, ale także styl życia, w którym realizowane są indywidualne wartości i wzorce relacji.

W polskiej literaturze naukowej (Tyszka, 2001; Paprzycka, 2008; Ruszkiewicz, 2008; Slany, 2008; Żurek, 2008) ujmuje się życie w pojedynkę jako alternatywną formę życia małżeńsko-rodzinnego.

TERMINOLOGIA DOTYCZĄCA ZJAWISKA OSÓB ŻYJĄCYCH W POJEDYNKĘ

W polskich badaniach socjologicznych Aldona Żurek (2003) zaproponowała pojęcie samotność życiowa. Jednakże swoich następnych pracach A. Żurek (2008) używa zamiennie sformułowań single oraz życie w pojedynkę. Krystyna Slany (2008) tłumaczy pojęcie *single life* jako życie w samotności. Pojęcie to charakteryzuje osoby, które żyją samotnie, niezależnie od ich sytuacji cywilno-prawnej. W swoich badaniach Katarzyna Palus (2010), która skupiła się na psychologicznych uwarunkowaniach braku partnera życiowego w okresie wczesnej dorosłości, używa właśnie tego sformułowania lub zamiennie pojęcia życie w pojedynkę, podkreślając naukowe trudności w przyjęciu w polskiej psychologii pojęcia singiel.

W innych polskich opracowaniach dotyczących życia w pojedynkę pojawiają się pojęcia: samotność (Gajda, 1987), *singlostwo* (Czernecka, 2008; Paprzycka 2008; Ruszkiewicz, 2008; Żurek, 2008) oraz stan bezżenności (Braun-Gałkowska, 1989; Tymicki, 2001) oraz socjologiczne określenie jednoosobowe gospodarstwo domowe (Tulli, 1979).

W badaniach anglojęzycznych najpopularniejsze jest określenie *single* (Stein 1981, DePaulo, Morris, 2005), pojawiają się również określenia dotyczące stylu życia, najczęściej *living alone*, *singlehood*, *singleness solo-existence* (Staples, 1981; Reynolds, Wetherell, 2003; Reynolds, Taylor, 2005), a także dotyczące formy zamieszkania: *one-person household*, *solo-living* (MacVarish, 2006; Jamieson i in., 2009). W tradycji angielskiej pannę (jak również starą pannę) oznacza słowo *spinster*, które charakteryzowało niezależną finansowo kobietę utrzymującą się z przędzalnictwa (*spinning*). Jacklyn Geller (2001) proponuje powrót do tego pojęcia, z uwzględnieniem dobrowolności wyboru, czyli *spinster by choice* (panna z wyboru).

W niemieckojęzycznej literaturze do opisu osób żyjących w pojedynkę używa się takiej

terminologii jak: (*Alleinlebende*) samotne życie (Bauereiss, Bayer, 1995; Binzeeger, 1999; Häussermann, Siebel, 2000), samotne mieszkanie (*Alleinwohnen*) (Häussermann, Siebel, 2000) oraz najczęściej singiel (*Single*) (Scheidt, 1979; Höpflinger, 1989; Bien, Bender, 1995; Hradil, 1995; Küpper, 2002; Kaufmann 2002, 2006; Baas, Schmitt, Wahl, 2008). W niemieckim spisie ludności nazwa jednoosobowe gospodarstwo domowe (*Einpersonenhaushalte*) stosowana jest zamiennie z nazwą *Singlehaushalte*. Może to wskazywać jak silnie społecznie pojęcie singiel jest związane z typem zamieszkania oraz wysoką heterogenicznością grupy (por. Deml, 2009).

WYBRANE TYPOLOGIE SINGLI

Peter J. Stein (1981) wyróżnia typy singli ze względu na dwa wymiary: dobrowolność decyzji (wybór-przymus) oraz trwałość stanu (stan przejściowy – stan trwały). Typologia ta pozwala określić poszczególne grupy, do których przynależność może się zmieniać w toku życia: single czasowi z wyboru; czasowi z przymusu (konieczności); trwali z wyboru; trwali z przymusu (konieczności). Z badań wynika (Stein 1981), że największą grupę stanowią osoby traktujące życie w pojedynkę jako stan przejściowy i dążące do jego zmiany.

Zbliżoną typologię prezentuje Arthur Shostak (1987) dzieląc osoby żyjące w pojedynkę ze względu na dobrowolność decyzji i trwałość (tymczasowy/stały). Wyróżnia on cztery typy: single ambiwalentni, życzeniowi, zdecydowani i żałujący. Ambiwalentni (*ambivalents*) to dobrowolni single, postrzegający się jako tymczasowi; nie poszukują współmałżonka, ale są otwarci wobec idei małżeństwa. Do tej grupy najczęściej należą młodszy mężczyźni i kobiety aktywnie dążące do osiągnięcia celów zawodowych lub osoby preferujące hedonistyczny styl życia. Ambiwalentni single mogą być także w związkach kohabitacyjnych. Życzeniowi (*wishfuls*) żyją w pojedynkę z konieczności i traktują to jako

stan przejściowy; zazwyczaj aktywnie, ale nieskutecznie poszukują kandydata na męża/żonę; świadomie dążą do małżeństwa. Zdecydowani (*resolveds*) postrzegają siebie jako trwale żyjących w pojedynkę; niewielki odsetek stanowią księża, zakonnice lub rodzice preferujący samotne wychowywanie dzieci; największa grupa wśród zdecydowanych singli, preferuje taki styl życia; zazwyczaj jednak oczekują romantycznej relacji i w takim samym stopniu jak żyjący w małżeństwie, cenią sobie wysoko potrzebę bliskości i możliwość dzielenia miłości. Żałujący (*regretfuls*) życie w pojedynkę postrzegają jako przeznaczenie i swój los, jednocześnie pragnąc małżeństwa; dużą grupę tego typu stanowią dobrze wyedukowane i osiągające wysokie dochody kobiety po 40. r.ż., które nie mogą znaleźć podobnych sobie partnerów.

Douglas Austrom i Kim Hanel (1985) na podstawie swoich badań zaproponowali podstawowy podział grupy singli na zadowolonych ze swojego stanu i cieszących się życiem oraz na niezadowolonych, szukających przyczyn swojego stanu w osobistych deficytach lub sytuacyjnych niedogodnościach.

Robert Staples (1981) zajmujący się stylem życia afroamerykanów, podzielił grupę singli na pięć kategorii odwołując się głównie do charakteru relacji: dryfujący (*free floating*) – osoby nie będące w związku, umawiające się przypadkowo; żyjący w otwartym związku (*open-coupled relationship*) – posiadający relatywnie stałego partnera, ale relacja jest na tyle otwarta, by pomieścić inne jednostki w seksualnych lub romantycznych relacjach; żyjący w zamkniętym związku (*closed-couple relationship*) – partnerzy znajdują się w stałym związku opartym na wierności; zobowiązani (*committed singles*) – mieszkają z partnerem, wobec którego zobowiązali się być w stałym związku (zaręczeniu); przystosowani (*accommodationist*) – tymczasowo lub trwale żyją samotnie, spotykają się z przyjaciółmi, ale odmawiają spotkań w celu nawiązania związku lub kontaktów heteroseksualnych.

Dorothee Schmitz-Köster (1993) opierając się na badaniach jakościowych, proponuje podział kobiet żyjących w pojedynkę na pięć kategorii: młode kobiety po raz pierwszy żyjące w pojedynkę; doświadczone kobiety w swoich „najlepszych latach”, nastawione na karierę, często wychowujące dzieci i/lub rozwiedzione, które nie mają czasu na związek z mężczyzną; starsze kobiety, rozwiedzione, które zaczynają po raz pierwszy myśleć o swoich potrzebach i chcą odpocząć od związków; wdowy, które mają wystarczające zabezpieczenie materialne do życia w pojedynkę; kobiety, które są lesbijkami lub preferują alternatywne formy życia rodzinnego.

Julita Czernecka (2011) proponuje typologię polskich singli stworzoną na podstawie głównych przyczyn życia w pojedynkę prezentowanych przez samych singli. Wyróżnia typy singli bezkompromisowych, szczęśliwych, oswojonych, romantyków i zranionych. Czernecka (2011) analizuje życie w pojedynkę jako styl życia i w związku z tym podejściem, proponuje drugą typologię opartą na sposobach spędzania wolnego czasu. Wyróżnia singli aktywistów, domatorów i imprezowiczów.

PROBLEMY DEFINICYJNE

Ogromna heterogeniczność grupy osób żyjących w pojedynkę stanowi poważną trudność w używaniu pojęcia *singiel* jako terminu naukowego. Nie określa on bowiem jakiego typu relacji osoba ta nie utrzymuje (Clark, Graham, 2005). W definicji DePaulo i Morris (2005) singlem jest osoba nie będąca w związku małżeńskim, co może włączać do tej grupy również osoby kohabituujące, będące w poważnych związkach, rozwiedzione i owdowiałe. Część osób pozostająca w intensywnych relacjach romantycznych może być wciąż zaliczana do grupy singli ze względu na wolny stan cywilny (Williams, Nida, 2005). Również termin *always single*, odnoszący się do kategorii osób oddanych życiu w pojedynkę, ale dążących do budowania bogatej sieci przyjaciół

bez inklinacji do formowania i pozostawiania długoterminowej relacji z aspektem seksualnym (DePaulo, Morris, 2005), może zawierać w sobie zróżnicowane grupy/kategorie osób: osoby homoseksualne, osoby chcące/posiadające dzieci. Stefan Hradil (1995) zaznacza, że osób wychowujących dzieci nie można włączać do kategorii singiel, ponieważ już sama definicja *samotnego rodzica* wskazuje na relację z dzieckiem.

Każda z tych grup spostrzegana jest w społeczeństwie w odmienny sposób i warunkuje specyficzne stereotypy, co podkreśla wagę pytania o zasadność i użyteczność naukową w psychologii tak wieloznacznego pojęcia *singiel* (Williams, Nida, 2005). Tak szeroka grupa singli jest w badaniach porównywana do równie heterogenicznej kategorii osób będących w związku małżeńskim, które silnie różnicuje jakość związku małżeńskiego lub choćby fakt, czy jest to pierwszy czy kolejny związek małżeński (Koropeczyk-Cox, 2005).

Kolejną kwestią sporną jest forma zamieszkania *singli*. Niektórzy badacze uważają, że błędem jest włączanie do kategorii *singli* młodych osób mieszkających z rodzicami, którzy być może nigdy nie będą samodzielnie i niezależnie żyć (Häussermann, Siebel, 2000). Dlatego warto potoczne pojęcie „samotnego życia” (*Alleinlebende*) zastąpić „samotnym mieszkaniem” (*Alleinwohnen*), które trafniej oddaje charakterystykę kategorii, włączając do niej tylko te osoby, które są najemcami lub właścicielami mieszkania (Häussermann, Siebel, 2000). Z kolei Michael Broder (1990) charakteryzujący singla, jako osobę żyjącą w stanie wolnym, uważa za nieistotną w opisie singla kategorię jednoosobowego gospodarstwa domowego. Z kolei Sonja Deml (2009) uważa, że rynek mieszkaniowy kieruje swoją ofertę głównie do osób żyjących w pojedynkę typu „yuppies”, a więc dobrze wykształconych i zamożnych, z pominięciem grupy o niskich dochodach, co często zmusza te osoby do podejmowania wspólnego zamieszkania w celu zmniejszenia kosztów wynajmu. W badaniach uwzględniających liczbę domowników, może

pojawiać się problem z prawdziwością przekazywanych danych, ze względu na osoby będące w separację, lub wykazywanie (zameldowanie) pobytu dzieci, które faktycznie nie zamieszkują już z rodzicami. Osoby żyjące w pojedynkę mogą prowadzić styl życia LAT lub styl życia *Jobpendler*, czyli posiadający dodatkowe służbowe mieszkania. Gdyby pod uwagę wziąć jedynie brak trwałego związku, to do grupy singli można by włączyć nawet osoby pozostające jeszcze formalnie w małżeństwie, ale będące w separacji, lub których małżeństwo na każdym z poziomów relacji - rozpadło się. Te problemy mogą wpływać na zafałszowanie wyników liczby osób prowadzących gospodarstwa jednoosobowe.

PODSUMOWANIE

Zatem ani stan cywilny ani deklarowana forma zamieszkania nie mogą być traktowane jako niezawodne kryteria wyróżniające osoby prowadzące samodzielny tryb życia w pojedynkę. W nowoczesnym społeczeństwie różnorodne formy życia i mieszkania nie są powiązane ze sobą w konwencjonalny sposób, co zmniejsza ich diagnostyczność jako kryterium, a od badaczy wymaga większej elastyczności i przenikliwości.

Zróżnicowanie grupy singli, powoduje, że w badaniach naukowych redefiniują je dla swoich potrzeb, odnosząc do zróżnicowanych kryteriów. Brakuje jednak ujednoczenia pojęciowego zjawiska życia w pojedynkę w dziedzinach nauk społecznych.

Literalne tłumaczenie terminu *singiel* z języka angielskiego oddaje charakter tego zjawiska, który łączy się z westernizacją polskiego społeczeństwa (Beisert, 2006). W literaturze anglojęzycznej pojęcie *singiel* jest rdzennie rozumiane w sensie prawnym (DePaulo 2009), i w związku z historią oraz kontekstem społecznym, wiąże się większą stereotypizacją (Cargan, Melko, 1982) niż znaczenie pojęcia *singiel* w literaturze nieanglojęzycznej. Jako internacjonalizm *singiel* ma wydźwięk generalnie bardziej pozytywny niż poprzednie

określenia stanu wolnego. Pojęcie to w niemieckojęzycznej literaturze kojarzy się z młodością, dynamizmem i skutecznością (por. Deml, 2009). Z polskich badań wynika, że termin *singiel* kojarzy się bardziej z „wielkomięskim *singlem*”, i choć stosunek wobec tego terminu jest co najmniej ambiwalentny, to jednak zdecydowanie mniej negatywny niż wobec określeń „stara panna/stary kawaler” (Czernecka 2008; Paprzycka 2008, 2011). Jednocześnie termin ten wypełnia pustkę pojęciową w charakterystyce osób nie będących w związku małżeńskim, których nie można już określać mianem „stara panna/stary kawaler”, i które w ponowoczesnym świecie realizują styl życia, wymagający nowego określenia.

W polskiej literaturze naukowej również pojęcie życia w pojedynkę wydaje się być trafnym określeniem, ponieważ odnosi się przede wszystkim do poziomu interpersonalnego, ujmuje generalną tendencję danej formy życia intymnego, czy nawet stylu życia. Co najważniejsze, nie budzi negatywnych konotacji jak określenia „samotne” życie oraz nie definiuje tożsamości poprzez brak partnera, czyli poprzez to czym nie jest i czego nie ma, dlatego nie tworzy tożsamości braku (deficytowej tożsamości) (Hradil 2003; Reynolds, Wetherell 2003; Reynolds, Taylor 2005; Hertel i in. 2007; Bell, Yans, 2008).

Argumentem za przyjęciem terminu *singiel*, jako terminu naukowego, z całą jego złożonością i różnorodnością, jest silne zakorzenienie tego pojęcia w międzynarodowych publikacjach naukowych.

Być może praktycznym rozwiązaniem i wyzwaniem jest przyjęcie konkretnej, wspólnej typologii, pozwalającej charakteryzować poszczególne grupy singli, z ujednoczeniem wśród badaczy nazw tych kategorii.

LITERATURA

Adams, M. (1976). *Single Blessedness: Observations on the single status in married society*. New York: Basic Books.

- Albert, E. (2011). *Single Women Entrepreneurs*. Indianapolis: IBJ Media.
- Astrom, D., Hanel, K. (1985). Psychological Issues of Single Life in Canada: An Exploratory Study. *International Journal of Women's Studies*, 8, 12-23.
- Baas, S., Schmitt, M. i Wahl, H. W. (2008). *Singles im mittleren und höheren Erwachsenenalter : sozialwissenschaftliche und psychologische Befunde*. Stuttgart: W. Kohlhammer GmbH
- Berg-Cross, L., Scholze, A., Long, J., Grzeszczyk, E. i Roy, A. (2004). Single Professional Women: A Global Phenomenon Challenges and Opportunities. *Journal of International Women's Studies*, 5, 5, 34-59.
- Bien, W., Bender, D. (1995). Was sind Singles? Ein alltagstheoretischer Zugang zur Problematik, [w:] H. Bertman (red.), *Das Individuum und seine Familie. Lebensformen, Familienbeziehungen und Lebensereignisse im Erwachsenenalter* (s.61-89). Opladen: Leske+Budrich Verlag.
- Bauereiss, R., Bayer, H. (1995). Alleinstehende und Alleinlebende: Die „Singles“ in der amtlichen Statistik, [w:] H. Bertman (red.), *Das Individuum und seine Familie. Lebensformen, Familienbeziehungen und Lebensereignisse im Erwachsenenalter* (s. 35-60). Opladen: Leske+Budrich Verlag.
- Beisert, M. (2006). Przemiany współczesnej rodziny polskiej. *Rocznik Lubuski*, 32, 2, 19-37.
- Bell, R., Yans, V.(red.) (2008). *Women on their own. Interdisciplinary Perspectives on Being Single*. Piscataway, NJ: Rutgers University Press.
- Braun-Gałkowska, M. (1989). *Rozmowy o życiu i miłości*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Broder, M. S. (1990). *The art of Living Single*. New York: Avon Books.
- Buunk, B. (1989). *Variant Lifestyles and Relationships*. London: Sage Publications.
- Byrne, A. (2003). Developing a Sociological Model for Researching Women's Self and Social Identities. *The European Journal of Women's Studies*, 10, 4, 443-464.
- Caplan, P. J. (1985). Single Life and Married Life. *International Women's Studies*, 8, 6-11.
- Cargan, L., Melko, M. (1982). *Singles: Myths and Realities*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Chandler, J. (1991). *Women Without Husbands: An Exploration of the Margins of Marriage*. Basingstoke: Macmillan.
- Clark, M. S., Graham, S.M. (2005). Do relationship researches neglect singles? Can we do better? *Psychological Inquiry*, 2-3, 131-136.
- Czernecka, J. (2008). Polski singiel: obraz w mediach a autowizerunek, [w:] E. Malinowska (red.), *Stereotypy a rzeczywistość na przykładzie wybranych kategorii społecznych* (s.110-137). Łódź: Oficyna Wydawnicza TERCJA
- Czernecka, J. (2011). *Wielkomięscy single*. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.
- Deml, S. (2009). *Singles als Thema in der Familiensoziologie Stellenwert, Probleme und unterschiedliche Facetten in der sozialwissenschaftlichen Forschung*. München: Grin Verlag.
- DePaulo, B. (2007). *Singled out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized, and Ignored, and Still Live Happily Ever After*. New York: St. Martin's Griffin.
- DePaulo, B. (2009). *Single with Attitude. Not Your typical Take on Health and Happiness, Love and Money, Marriage and Friendship*. Lexington, KY: CreateSpace.
- DePaulo, B., Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16, 57-83.
- DePaulo, B., Morris W. L. (2006). The Unrecognized Stereotyping and Discrimination Against Singles. *Current Directions in Psychological Science*, 15, 5, 251-254.
- Dickinson, R. L., Beam, L. (1934). *The single woman*. Oxford: William and Wilkins.
- Gajda, J. (1987). *Samotność i kultura*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
- Geller, J. (2001). *Here comes the Bride: Women, Weddings, and the Marriage Mystique*. New York: Four Walls Eight Windows.
- Hall, R, Ogden, P i Hill, C. (1999). Living Alone: Evidence from England and Wales and France for the last two decades, [w:] S. McRea (red.). *Changing Britain: Families and Households in the 1990s* (s.265-296). Oxford: Oxford University Press.
- Häussermann, H., Siebel, W. (2000). *Soziologie des Wohnens. Eine Einführung in Wandel und Ausdifferenzierung des Wohnens*. Weinheim: Juventa.
- Hertel, J., Schütz, A., DePaulo, B., Morris, W. L. i Stucke, T. S. (2007). She's single, so what? How are singles perceived compared with people who are married? *Zeitschrift für Familienforschung*, 2, 139-158.

- Hollis, M. (1936). *Live alone and like it*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Höpflinger, F. (1989). Wandlungen im Lebenslauf junger Frauen – eine stille Revolution? , [w:] F. Höpflinger, D. Erni-Schneuwly (red.), *Weichenstellungen. Lebensformen im Wandel und Lebenslage junger Frauen* (s.37-72). Bern: Haupt Verlag.
- Hradil, S. (1995). *Die „Single-Gesellschaft“*. München: C.H. Beck.
- Hradil, S. (2003). Vom Leitbild zum „Leitbild“. Singles, ihre veränderte Wahrnehmung und der „Wandel des Wertewandels“. *Zeitschrift für Familienforschung*, 15, 1, 38-54.
- Jałowicki, B., Szczepański, M. S. (2006). *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej. Wykłady z socjologii. Tom 4*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Johnstone, M., Eklund, S. J. (1984). Life-adjustment of the never-married: A review with implications for counseling. *Journal of Counseling and Development*, 63, 4, 230-236.
- Jong-Gierveld, J., de, Aalberts, M. (1980). Singlehood. A creative or a lonely experience? *Journal of Family and Economics Issues*, 3, 3, 350-368.
- Juska, J. (2003). *A Round-Heeled Woman: My Late-Life Adventures in Sex and Romance*. USA: Villard Books.
- Kaufmann, J. C. (2002). *Singlefrau Und Märchenprinz. Über die Einsamkeit moderner Frauen*. Konstanz: UVK.
- Kaufmann, J. C. (2006). *Singlefrau und Märchenprinz. Warum viele Frauen lieber allein leben*. München: Goldmann.
- Koropeckyj-Cox, T. (2005). Singles, Society, and Science: Sociological Perspectives. *Psychological Inquiry*, 16, 2, 3, 91-97.
- Küpper, B. (2002). *Sind Singles anders als die anderen? Ein Vergleich von Singles und Paaren*. Göttingen: Hogrefe.
- Kwak, A. (1994). *Rodzina i jej przemiany*. Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kwak, A. (1995). Niezameżna kohabitacja jako zjawisko społeczne. *Studia Socjologiczne*, 3-4, 141-156.
- Lewis, K. G. (1994). Heterosexual women through the life cycle, [w:] M. Mirkin (red.), *Women in context: Toward a feminist reconstruction of psychotherapy* (s. 170-187). New York: Guilford.
- Lewis, M. (2005). *Unilever Family Report 2005: Home Alone?* London: IPPR dla Unilever.
- Masahiro, Y. (1999). *The Age of Parasite Singles*, Tokyo: Chikuma Shinsho.
- Mulder, C.H. (2003). The Effects of Singlehood and Cohabitation on the Transition to Parenthood in the Netherlands. *Journal of Family Issues*, 24, 3, 291-313.
- Pahl, R. E., Spencer, L. (2004). Personal Communities: not simply families of ‘fate’ or ‘choice’. *Current Sociology*, 52, 199-221.
- Paprzycka, E. (2008). *Kobiety żyjące w pojedynkę. Między wyborem a przymusem*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Palus, K. (2010). *Wybrane psychologiczne uwarunkowania braku partnera w okresie wczesnej dorosłości*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM.
- Reynolds, J., Taylor, S. (2005). Narrating singleness: Life stories and deficit identities. *Narrative Inquiry*, 15, 2, 197-215.
- Reynolds, J., Wetherell, M. (2003). The discursive climate of singleness: the consequences for women’s negotiation of a single identity. *Feminism and Psychology*, 13, 4, 489-510.
- Rosenneil, S. (2007). *Sociability, Sexuality, Self: Relationality and Individualization*. London: Routledge.
- Rosenneil, S., Budgeon, S. (2004). Cultures of Intimacy and Care Beyond ‘the Family’: Personal Life and Social Change in the Early 21st Century. *Current Sociology*, 52, 135-159.
- Rosenmayr, L., Kolland, F. (1997). Mein „Sinn“ ist nicht dein „Sinn“. Verbindlichkeit oder Vielfalt – Mehrere Wege im Singletum, [w:] U. Beck (red.), *Kinder der Ferheit. Auflage 3*. (s. 256-287). Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Scheidt, J., vom (1979). *Singles. Alleinsein als Chance des Lebens*. München: Heyne Verlag.
- Schmitz-Köster, D. (1993). *Frauensolo: Eine Selbstbewusste Lebensform*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Schwartzberg, N., Berliner, K., Jacob, D. (1995). *Single in a married World: A Life Cycle Framework for Working with Unmarried Adults*. New York: W.W.Norton. & Company, Inc.
- Shostak, A.B. (1987). Singlehood, [w:] M. Sussman, S. Steinmetz (red.), *Handbook of Marriage and the Family*. (s.310-312), New York: Plenum Press.

- South, S.J. (1993). Racial and ethnic differences in the desire to marry. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 357-370.
- Spencer, L., Pahl, R. (2006). *Rethinking Friendship: Hidden Solidarities Today*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Staples, R. (1981). *The world of black singles*. Westport, Ct: Greenwood Press.
- Stein, P.J. (1981). *Single Life: Unmarried Adults in Social Context*. New York: St. Martin's Press.
- Trimberger, E. K. (2008). *Nowa singielka*. Tłumaczenie: A. Grzybek. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- Tulli, R. (1978). *Jednoosobowe gospodarstwa domowe*. Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii PAN.
- Tymicki, K. (2001). Staropanieństwo i starokawalerstwo. Analiza zjawiska. *Studia Socjologiczne*, 4, 77-106.
- Waller, M., McLanahan, S. (2005). 'His' and 'Her' Marriage Expectations: Determinants and Consequences. *Journal of Marriage and Family*, 67, 53-67.
- Wanrooij, P. F. (2004). Italy, [w:] R.T. Francoeur, R.J. Noonan, (red). *The Continuum Complete International Encyclopedia of Sexuality* (s.620-636). New York: The Continuum International Publishing Group Inc.
- Whitehead, B. D. (2003). *Why There Are No Good Men Left: The Romantic Plight of the New Single Woman*. New York: Broadway Books.
- Wile, I. S. (1934). *The sex life of unmarried adult*. Oxford: Vanguard.
- Williams, K. D., Nida, S. A. (2005). Obliviously Ostracizing Singles. *Psychological Inquiry*, 16, 2,3, 127-131.
- Żurek, A. (2003). Osoby samotne jako zjawisko społeczne. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 15, 123-136.
- Żurek, A. (2008). *Single. Żyjąc w pojedynkę*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Źródła internetowe :
- MacVarish, J. (2006). What is 'the Problem' of Singleness? *Sociological Research Online*, 11,3. <http://www.socresonline.org.uk/11/3/Macvarish.html>
- Budgeon, S. (2006). Friendship and Formations of Sociality in Late Modernity: the Challenge of 'Post Traditional Intimacy'. *Sociological Research Online*, 11 ,3. <http://www.socresonline.org.uk/11/3/budgeon.html>
- Jamieson, L., Wasoff, F., Simpson, R. (2009). Solo-Living, Demographic and Family Change: The Need to know more about men. *Sociological Research Online*, 14,2,5. <http://www.socresonline.org.uk/14/2/5.html>

Mgr Dominika Ochnik

Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfańtego w Katowicach
Wydział Zarządzania
Instytut Nauk Społecznych
Katedra Psychologii

THE CONCEPTUAL AND DEFINITION PROBLEMS OF THE 'SINGLE'
NOTION IN THE SOCIAL SCIENCE

This article raises the question of the 'single' concept scientific character. There have been shown definition criteria in order to present full characteristics of the 'single' notion. The controversies associated with scientific use of this notion in social science stem from living alone group heterogeneity. The mainly criticized indicators are the relationship nature and the form of living.

Keywords: single, definition problems